

Poznámka autorov internetovej stránky

Prosbopis Slovákov v Uhorsku ... uverejňujeme v znení, ako bol publikovaný v diele: ORMIS, J. V.: O reč a národ. Bratislava, Vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied 1973, s. 549-555 (Príloha k spisu Sťažnosti a žaloby Slovanov v Uhorsku na protizákonné prechmaty Maďarov).

PROSBOPIS
SLOVÁKOV V UHORSKU NA JEHO C. KR.
APOŠTOLSKÉ VELIČENSTVO FERDINANDA V.

Vaše Veličenstvo!

S dôverou v spravodlivosť Vášho Apoštolského Veličenstva, ktoré ochraňuje a obšťastňuje všetky národy širej cisárskej krajiny, odvažujú sa najoddanejšie podpísaní v mene evanjelicko-slovenských poddaných v Uhorsku priblížiť sa v najhlbšej pokore k vyvýšenému cisárskemu trónu a na jeho stupňoch zložiť nasledujúce žaloby a prosby:

Keďže podľa najnovších zákonov kráľovstva, najmä i článku VI. 7. 8. posledného krajinského snemu uhorská reč namiesto doteraz používanej latinskej bola povýšená na úradnú reč, aj evanjelickí Slováci pokladali za svoju povinnosť túto reč sa učiť a za účelom budúceho úradovania sa v nej čo možno zdokonaľiť. No jednako sú mnohí, ktorí jasný zmysel zákona svojvoľne prekrúcajú a svoju vrelú túžbu celé Uhorsko pomaďarčiť vyčítajú z toho zákona, napriek jeho jasnému zneniu, alebo ju skôr doňho vkladajú. Tým sú zväzdaní k rôznym nespravodlivým nárokom, upodozrievaniam, utláčaniu a prenasledovaniu ostatných pokojných národných kmeňov, najmä však Slovákov, z čoho, ako je to celkom prirodzené, kľúčia zárodoky roztržiek medzi poddanými Vášho Veličenstva. Potlačení sú rušení a najcitelnejšie urážaní vo svojich najsvätejších záujmoch, vo vykonávaní nábožnosti, vo svojom potrebnom vzdelaní, mravnosti a výchove, ako aj vo svojom domácom pokoji, takže najpokornejšie podpísaní, a všetci umiernení ľudia v Uhorsku sa obávajú najpovážlivejších následkov. Presvedčenie, podopierané vždy ctenou láskavosťou Vášho Veličenstva, ako aj najvyšším dekrétom (číslo I.), že tieto v mene vlasti Slovanom zneužito učené príkoria priamo odporujú otcovským úmyslom Vášho Veličenstva a nijako nemôžu smerovať k blahu našej spoločnej vlasti, ale iba k úspechu želaní a úmyslov jednej strany; napokon aj okolnosť, že súc telom i dušou oddaní našej spoločnej vlasti, ale jednako podľa našej od maďarskej rozdielnej reči sme osobitným národom, ktorý je schopný ďalších pokrokov len vzdelávaním svojej vlastnej reči, a spoločnej uhorskej vlasti už od stáročí, podobne iným národom, ochotne prinášal ako obeť svoj život a majetok, zato mal však aj rovnaké práva s ostatnými národmi Uhorska: všetko to nás viedlo úctivo sa priblížiť k trónu Vášho Veličenstva a najpokornejšie snažne poprosiť o najvyššiu otcovskú ochranu a o odstránenie všetkých zneužívaní a protivenstiev, ktoré nám ubližujú v našom duchovnom a hmotnom blahobyte a ktorým sme vystavení bez najvyššej ochrany.

Vytýčený cieľ onej uvedenej strany je všetky nemaďarské národy Uhorska čím najrýchlejšie pomaďarčiť, no prostriedky, ktoré sa na tento neslušný cieľ vynakladajú, sú nespravodlivé. Totiž osemstotisíc duší počítajúci, pokojný, panovníkom vždy verný a zákonom poslušný evanjelicko-slovenský ľud a najmä jeho duchovenstvo sa verejne na najnižší spôsob vysmieva, všetkým ostatným spoluobyvateľom sa robí opovrzeniahodným a nenávideným. Vyučovanie a učenie slovanskej reči sa zakazuje pod pokutou a je vykričané ako niečo protizákonné. Slovanskí učители a študenti sa obviňujú z protištátnych pletí, a potom sa dokonca násilie robí aj náboženskému vyučovaniu nášho ľudu násilným nanucovaním maďarskej reči pri verejných bohoslužbách. Podobne sa aj školská výučba slovanských detí, keďže ich chcú razom preformovať na Maďarov, na niektorých miestach ruší a zneuctuje.

Určité a prílohami podopreté žaloby znejú podrobnejšie takto:

1. V maďarských novinách, najmä v Jelenkore, Hirlape a Athenaeume sa vyskytli mnohé, každú svojmu otcovi vlasti verne oddanú myseľ poburujúce denunciacie, posmechy a potupujúce články, kde boli napadnutí nielen naši predstavení, superintendenti, duchovní a profesori, nielen jednotlivci, a to nespravodlivým spôsobom, ale celé korporácie boli vydané posmechu miešaného čitateľského publika, a to len preto, že svoju slovanskú materinskú reč vyučovali alebo sa ju učili, mali slovanské kázne pred slovanskými zbormi, alebo pestovali vôbec niečo slovanské. Prílohy 2 a 3.

2. Výpady zle informovaných straníckych novinárov boli by nevinní evanjelickí Slovania strpeli a zniesli s pohrdavým mlčaním, keby strana ultramaďarov v evanjelickej cirkvi, podpichnutá novinárskymi deklamáciami, nebola sa dotkla nepremlčateľných práv svojich vlastných druhov vo

viere, keby nebola pod pokutou zakazovala slovanskú materinskú reč v chráme a škole a keby nebola bezohľadne napádala všetko, čo sa nechcelo stať okamžite maďarským. Najbolestnejšie sa nás dotklo, že sám náš generálny dozorca gróf Zay, namiesto toho, aby ako sa patrí na hodnostára, bol stál nad všetkými stranami a sledoval len všeobecné blaho ako cieľ, celkom sa priklonil k tamtej strane a jej pletichy podporoval slovom i činom. Nech slúži za doklad jeho nástupná reč, ktorú mal 10. septembra 1840 verejne pred veľkým obecnstvom a ktorú nechal v novinách uverejniť a preložiť do slovančiny a nemčiny. V týchto slovách bez obalu vyslovuje nespravodlivé úsilie svoje a svojej strany: „Každý pokus, proti idei maďarizácie rušivo vystúpiť a rozširovať ktorúkoľvek inú reč viac ako maďarskú, je práve toľko ako potlačovanie najvnútornejších životných pulzov inteligencie, konštitučných princípov, ba samého protestantizmu. A preto je maďarská reč najvernejším ochrancom a obrancom slobody našej vlasti, Európy a protestantizmu. Víťazstvo maďarstva je triumfom rozumu, slobody a inteligencie.“

Podobným spôsobom, dokonca len popudzujúcim k nedôvere voči vláde Vášho Veličenstva, hovorí on tak v onom povestnom liste na profesorov v Levoči príl. číslo 4, ako aj vo svojom okružnom liste príl. číslo 5, v ktorom nevinných slovanských spisovateľov obviňuje z vlastizradných tendencií, ale pre toto strašné obvinenie neprináša žiaden dôkaz.

3. V generálnom konvente z 8. septembra 1841 v Pešti v dôsledku prevahy maďarskej strany boli zakázané domnelé spolky slovanských študentov, v skutočnosti však vyučovanie slovanskej reči. Toto uznesenie, príl. číslo 6, hľadeli zastrieť, keď tvrdili, že by sa slovansky učiaci budúci učitelia ľudu nabudúce mohli dostať na nebezpečnú cestu. Odsúdili teda tie spolky, bez toho aby ich boli prv vypočuli, ba čo viac, zatratili ich, hoci jeden z nich, totiž ten v Prešporku, bol na rozkaz grófa Zaya vyšetrovaný a čistotu svojho cieľa pri vyšetrovaní dostatočne dokázal. Vôbec sa nič nedbalo na odpor superintendentov pri tomto podozrení, vznesenom na slovansky sa učiacich študentov. Pravdepodobne chceli týmto pokračovaním zastrašiť Slovákov a spravdepodobniť im to, že je zločinom už Slovákom sa narodiť a slovanskú reč sa učiť.

Jasné je už samo sebou, že generálny konvent v tej veci zašiel príďaleko a že prekročil svoje poslanie. Totiž rozhodovať o reči svojich spoluveriacich mu práve tak málo prísluší, ako rozhodovať o podobných pomeroch súkromného života alebo o krajinských otázkach. Podľa našej cirkevnej organizácie mali mať pritom rozhodujúci hlas len vyslanci štyroch superintendentií, no medzitým pre zhovievavosť predsedníctva bola porušená táto forma podľa štatútu, lebo chrám zaplnili početní nepovolani, ktorí sčasti zaujali miesta vyslancov, a krikom, no sčasti aj nezdvorilosťami dali pokojnej cirkevnej rade celkom inú tvárnosť, než ju vlastne mala mať. Podobná nedovolená horlivosť proti slovanskej reči mala aj veľmi povážlivé a zlé následky. Keďže bolo verejné vyučovanie a učenie tej reči priamo zakázané, boli tým budúci slovenskí učitelia ľudu olúpení o každú príležitosť osvojiť si potrebné knihy a cirkevnú reč, lebo v ostatných školách sa neberie nijaký ohľad na túto reč, slovenský ľud však musel zostať bez akéhokoľvek vyučovania vo viere a znalostiach. Aké smutné následky by to muselo mať pre vlasť, o tom je celkom nepotrebné ďalej hovoriť.

4. Spomenutými mnohonásobnými nápadmi už bola zapríčinená v mysliach Slovanov v našej vlasti doteraz neznáma rozladenosť a horkosť. Keďže vidia, že sú tak bezohľadne vydaní posmechu a pohrdaniu svojich spoluobčanov, krvácajú ich srdcia a zmocňuje sa ich nielen nevýslovný žiaľ a smútok, ale aj nedôvera a odpor voči Maďarom, lebo vidia, ako ich tí prenasledujú. Kým sa múdrosť všetkých krajinských vlád snaží udržať mier a svornosť v ich krajinách a v Európe, niektorí prepriati maďarskí vlastenci na čele s generálnym dozorcem cirkví a škôl vynakladajú všetko na to, aby roztrpčili mysle obyvateľov v našej vlasti, zborili peknú svornosť a bratskú lásku, ktorá odjakživa panovala medzi rôznymi domácimi národmi, a tým privolali na vlasť netušené nešťastie.

5. Podľa najnovšieho zákona, článku 6 z roku 1840, musia sa od 13. mája 1843 aj cirkevné knihy viesť v uhorskej reči. Lež početní starší kazatelia, ktorí totiž získali svoje školské vzdelanie v dávnejších časoch, keď ešte nebola potrebná uhorská reč ku kazateľskému úradu, nie sú vstave poslúchnuť zákon, lebo neovládajú maďarskú reč a v pokročilej starobe, pri mnohých úradných povinnostiach nijako si ju nemôžu osvojiť. Ak by sa však to čo je nemožné jednako prísne požadovalo - čo sa ultramaďarská strana chystá požadovať pod vyhrážkou zloženia z úradu - vtedy cirkevné knihy nebudú môcť byť inak vedené ako veľmi chybné, čo na úradné, politické a cirkevné pomery bude len rušivo a nanajvýš škodlivo pôsobiť.

6. Slováci sú okrem toho v zvrchovane smutnom položení, lebo slovenskí obžalovaní sa v materinskej reči tak pred cirkevnými, ako aj pred svetskými vrchnosťami nemôžu ani vysloviť ani obhajovať. Ba obžalovaní často neboli preto vypočutí, lebo nemohli po maďarsky viesť svoju žalobu.

7. Radujeme sa z najvyššej milosti Vášho Veličenstva, ktorou povolila verejnej tlači širšiu voľnosť a sme za to aj najúprimnejšie vďační. No v našich pomeroch môžeme sa málo radovať ovociu tejto voľnosti. Sčasti totiž vydavatelia maďarských novín veľmi neradi alebo vôbec neprijímajú obranné spisy Slovanov, a sčasti tie spisy ani sama cenzúra nepripúšťa do tlače, takže sa zdá ako by aj cenzúra, ktorá by predsa ako verejná krajinská inštitúcia, mala konať celkom nestranné a vynútené obrany by s dvojnásobnou ochotnosťou mala do tlače pripúšťať, bola Slovanom celkom nepriaznivá.

8. Pre nás je aj to veľmi trápne, že je len veľmi slabo postarané o cenzúru našich kníh. Niet totiž nijakého riadneho cenzora pre slovanskú literatúru. Naše duchovné plody prichádzajú do rúk takých cenzorov, ktorí ovládajú slovanskú reč málo alebo len nedostatočne.

9. Aj v tom nachádzame nápadné odstrkovanie našej reči a národnosti, že na kráľovskej univerzite vied v Pešti sú ustanovení profesori pre viac cudzích rečí, a pre domácu slovanskú žiaden, hoci predsa vo Viedni, Berlíne a Vratislavi, kde niet mnoho Slovanov, a v Paríži, kde nie sú žiadni, skutočne sú zriadené katedry slovanskej reči. Naproti tomu v Uhorsku nemôžu sa viac než štyri milióny Slovanov radovať tomuto dobrodeniu.

10. Čo naše srdce popri utfhaniach na cti proti nám do obehu pustených naplňuje najväčším zármutkom, je ďalej zavádzanie maďarčiny v čistoslovenských obciach, ktoré prepriati maďarskí horlivci sa už na viacerých miestach pokúsili zaviesť, aj sa pokúsia. Podľa nášho najhlbšieho presvedčenia blaho ľudstva, štátov a jednotlivcov spočíva v zachovaní náboženstva a mravnosti, ktoré sa však nevyhnutným spôsobom podkopávajú týmto zlým zneužívaním. Skutočne sa v dôsledku toho obávame smutnej budúcnosti, ale sa v školách pri skúškach a pri všetkých príležitostiach bude viac naliehať na naučenie maďarskej reči ako na vzdelanie ducha a srdca, na mravnosť a potrebné praktické vedomosti. Ak sa bude chvála a odmena dávať len tým učiteľom a žiakom, ktorí urobili pokroky a vyznačili sa nie v humanite a kresťanstve, ale v maďarizácii. Ak sa v chráme namiesto výučby vo viere bude hľadiť na výučbu reči a viera sa zníži na prostriedok. V Novohradskej stolici a ešte aj na iných miestach sa zriadil takzvaný Národný fond, ktorý má za jediný cieľ maďarizovať slovanské deti. Nie je potrebné ukazovať, aké zvody, pokušenia a skazy pre učiteľov, žiakov a rodičov sú s tým spojené, aké falošné myšlienkové zameranie musí brať so sebou do života dieťa, ktorému sa už v prvej škole vstupuje a predkladá nie Boh a človek, cnosť a spása, lež iba maďarizácia ako niečo najvyššie a hodné odmeny. Veľká časť zemianstva nenapomáha nábožnosť nášho ľudu, keďže sa odťahuje od slovanskej bohoslužby; nám kazateľom a učiteľom sa kladú do cesty rôzne prekážky pri mravno-náboženskom vzdelávaní ľudu v školách a chrámoch - preto musí náš ľud zakrátko alebo za dlhší čas nevyhnutne upadnúť do ľahostajnosti voči náboženstvu a potom do bezbožnosti a barbarstva. Už teraz je bohoslužba v mnohých zboroch a kostoloch pre násilné nanucovanie maďarskej reči hotovou smutnouhrou, keď v niektorom kostole jednu a tú istú pieseň kantor spieva maďarsky a ľud slovensky, a keď sa začína maďarská kázeň, ľud sa v celých skupinách hrnie preč z kostola. V Čalomii, v Hontianskej stolici, na Sarvaši, v Békešskej stolici, v Sudiciach, v Novohradskej stolici, v slovanských obciach, a ešte aj inde, bola slovanská bohoslužba ukrátená; v Nireďháze, rovnako slovanskom zbore, v Sabolčskej stolici, začali v ľudových školách vyučovať deti náboženstvo po maďarsky. To bolo superintendentovi Jozeffymu podnetom vydať pastiersky list, štylizovaný v otcovsky napomínajúcom tóne, ako to vyžadoval jeho úrad a bdelosť svedomia aj veľká dôležitosť prípadu, no ten list zle prijali maďarskí horlivci a v novinách krivo vyložili. Stali sa čoviac aj ukrutnosti a barbarstvá niektorých maďarizantov nad niektorými Slovanmi, ktorých palicovaním a uväznením nútili priznať sa k maďarskej reči a odložiť svoju vlastnú, samým Bohom im danú materinskú reč. Tak sa to stalo verejne roku 1827 21 vo Vespríme štyrom evanjelickým Slovákom, patriacim do zboru v Lajoškomárne; *Martin Bartoš* dostal 64 palíc, *Juraj Junáček* 50, *Pavel Rus* 40 a *Štefan Veréb* 24 palíc, pre reč, no pod zámenkou odporu proti vrchnosti.

To sú naše najponíženejšie a ako veríme veľmi závažné a odôvodnené sťažnosti, vyhovie ktorých očakávame od najvyššej milosti a dokonalosti moci Vášho Veličenstva, a preto sa aj na kolenách osmeľujeme prosieť.

Najzávažnejším je pre nás obnovenie našej národnej cti, tak zločinne napadnutej uvedenými veľmi ťažkými utrhačstvami na cti a zlomyseľným upodozrievaním, a to nielen pred vlastťou, ale dokonca aj pred cudzinou.

Podľa toho prosíme vo všetkej pokore a najponíženejšie:

1. Aby Vaše Veličenstvo najmilostivejšie ráčilo nás svojich najvernejších poddaných vziať pod svoju najvyššiu ochranu, uvedené zločinné očierňovania a upodozrievania prísne pokarhať a utŕhačom na cti vhodným spôsobom za to dať na vedomie najvyššiu neľúbosť. Ďalej prosíme:

2. Príslušným úradom odporúčať, aby milostivo vymenovali pre našu slovanskú literatúru riadneho cenzora v Budíne a v Prešporku, aby všetky práce a spisy, ktoré vyšli pod domácou cenzúrou v nemeckej alebo uhorskej reči, ako aj v slovanskej reči, dovolili vytlačiť, a aby obranné spisy nášho národa, ak by boli potrebné, neboli oddialené od tlače.

3. Po tretie najpokornejšie prosíme, keby Vaše Veličenstvo už pred štyridsiatimi rokmi dobrovoľnými príspevkami evanjelicko-slovanských zborov a kazateľov na prešporskom lýceu zriadenú katedru slovanskej reči a literatúry aj pre budúcnosť v náležitom trvaní jej pôsobnosti a jej čiastočne už uskutočnené a čiastočne ešte len sa uskutočniť majúce základiny a dotácie potvrdilo. Podobné profesóráty však ešte aj na iných vyšších evanjelických učebných ústavoch, kde už sú, ponechalo, a kde nie sú, zaviesť dovolilo. Lebo ony majú prospešný cieľ budúcich učiteľov a kazateľov v ich úradnej reči vzdelávať, a na ten cieľ číre homiletické cvičenia, na aké chceli niektorí Maďari obmedziť tieto ústavy, nepostačujú, ale nebudú súčasne spojené s dôkladnou znalosťou gramatiky a literárnych dejín. Náš ľud však potrebuje aj ľudové spisy, a tak aj spisovateľov, ktorí by boli schopní písať knihy, ktoré by boli primerané zvláštnym potrebám, postaveniu a pomerom ľudu, a boli súčasne kresťansky a občiansky ho vzdelávať.

4. Aby na kráľovskej krajinskej univerzite v Pešti bola zriadená osobitná katedra pre slovanskú reč, lebo dôkladné osvojenie si tejto reči dokonca prakticky nie je len veľmi užitočné, ale aj veľmi potrebné, najmä pre lekárov, právnikov, duchovných a úradníkov, ktorí sú so slovanským, skoro vo všetkých stoliciach Uhorska bývajúcim ľuďom v spolení a styku.

5. Prosíme najpokornejšie Vaše Veličenstvo o milosť, ako už bolo od mnohých stáročí, tak aj teraz a pre budúcnosť ponechať nás v používaní latinskej reči vo všetkých cirkevných veciach, najmä v cirkevných matrikách a zápisniciach. Nám sa totiž maďarské matriky, výťahy a vysvedčenia z cudziny, napr. z Pruska a Saska, áno aj zo samých rakúskych krajín, Čiech, Moravy, Haliče, Rakúska vracajú ako nezrozumiteľné a neupotrebitelné, kým naproti tomu latinská reč má platnosť v celej Európe.

6. Ďalej prosíme najúctivejšie, aby Vaše Veličenstvo najmilostivejšie ochránilo naše školy a kostoly pred prudkosťou niektorých prehnaných vlastencov, ktorí si želajú všetko a na každý možný spôsob pomadžarčiť, a aby milostivo ráčilo nariadiť, aby sa výchova našich detí za ľudí a občanov, a najmä náboženská výučba diala v materinskej reči, aby bohoslužba ako jediná inštitúcia pre mravnosť a pobožnosť zostala nášmu ľudu nedotknuteľnou, aby sa mu neodníмали nedele na maďarské kázne, ktoré nerozumejú, a vôbec, aby ľud na žiaden spôsob nebol donucovaný prijímať maďarských učiteľov a kazateľov alebo byť prítomný na maďarskej bohoslužbe.

Skladáme, kľáčiac, tieto žaloby a najpokornejšie prosby na stupne spravodlivého trónu Vášho Veličenstva a dôverivo a veselo v poslušnosti, ku ktorej pridŕžame aj nám zverený ľud v cirkvi stále, pevne a nepremenne a na všetky časy chceme pridŕžať, až do smrti ostávame

VAŠMU VELIČENSTVU

verní slovanskí poddaní

v Uhorskom kráľovstve.

(Nasledujú podpisy.)